

zo vol zijn met auto's als was het de Leidsestraat op het spitsuur, maar enkele meters het land in begint het rijk van de vogels.

Toch is dit maar een armelijk surrogaat van het echte Waddenlandschap met zijn duizenden vogels, dat ons straks door de inpolderingsplannen ontnomen dreigt te worden. Het valt zelfs te vrezen, dat bij de voorgenomen versterking van de Hondsbosse ook een deel van dit terrein zal sneuvelen, of in elk geval onmiddellijk aan de grote weg zal komen te liggen. Het is te hopen, dat er voldoende maatregelen kunnen worden genomen, om de zo nodige rust voor de vogels te handhaven.

Over de andere vogels kan ik kort zijn. Behalve Tapuiten, Paapjes (paartje herhaaldelijk gezien, broeden niet geconstateerd), kwikstaarten, Graspieper, Leeuwrik, zijn het geen broedvogels van het terrein. In de rietstroken zingen nog enkele Karekieten en Rietgorzen, waarvan het broeden niet vaststaat, en de boerderijen hebben hun zwaluwen en soms een Spotvogeltje. Verder is er op de trek alles te verwachten.

Ik noem dan nog even enkele trekwaarnemingen, zoals 8 Strandleeuweriken op 28 okt. 1951. Ze komen op de najaarstrek geregeld langs, maar pleisteren tegenwoordig minder vaak, nu door dijkreparatie veel van de begroeiing van de dijk is verdwenen. Op 1 nov. 1952 zag ik er een Zwart roodstaartje, op 14 nov. 1952 een Blauwborstje, op 27 maart 1955 zwierf er een Roodborstje rond. Oeverpiepers worden er af en toe ook gezien, bv. 3 exemplaren op 1 nov. 1952, en J. H. zag 2 Klapsteksters op 16 okt. 1955. Sneeuwgorzen en Kneutjes zijn er geregelde wintergasten.

Waar geen initialen achter de waarnemingen staan vermeld zijn het eigen waarnemingen. J. H. betekent Jan Hink en zijn groepje enthousiaste jongelui van Alkmaar tot Den Helder, die zo langzamerhand een ongeorganiseerde club van „vrienden van de Hondsbosse” zijn gaan vormen. Ik heb groot vertrouwen in deze waarnemingen, die bij alle enthousiasme met kritische nauwgezetheid werden gedaan en die mij weer eens gesterkt hebben in de overtuiging, dat er geen zeldzame vogels zijn, alleen maar zeldzame waarnemers.

DE ZWEEDSE KORNOELJE BIJ JIPSINGHUIZEN

J. VAN DER VEER.

(afd. Natuurbescherming en Landschap van het Staatsbosbeheer)

Nu Ir E. Stapelveld de belangwekkende resultaten van zijn onderzoek naar de Zweedse kornoelje (*Cornus suecica*) in het staatsnatuurreservaat de Zeijerstrubben in De Levende Natuur mededeelde, lijkt het me interessant, hier ter vergelijking de omstandigheden weer te geven, waarin deze

soort voorkomt bij Jipsinghuizen in het reservaat van de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland.

De groeiplaats van de Zweedse kornoelje bij Jipsinghuizen ligt in het stroomgebied van de Ruiten Aa. Dit riviertje meandert in een vrij smal dal langs de essen en heide-

velden van Westerwolde. In het verleden heeft de Ruiten Aa dikwijls zijn bedding verlegd, zodat vele essen nu als eilandjes liggen temidden van de groenlanden. Een blik op bijgaand kaartje leert dat de groeiplaats bij Jipsinghuizen aan de rand van zo'n oud beekdal ligt. Aan de zuidkant wordt het terreintje door een zandweg van het bouwland gescheiden; aan de noordkant grenst het aan een sloot, het overblijfsel van de vroegere beekloop. De bodem daalt regelmatig naar het noorden waar een enigszins vochtige slenk ligt. Elders in de omgeving zijn de groenlanden moerassiger.

Op de topografische kaarten nr. 173 en nr. 13 D staat het perceel aangegeven als „grasland met enkele alleenstaande bomen”. Het zijn heel oude exemplaren van de Zachte berk (*Betula pubescens*). Ook staan er enkele Lijsterbessen (*Sorbus aucuparia*). Het overgrote deel van het „grasland” is begroeid met een lage en vrij ijle vegetatie van Adelaarsvarens (*Pteridium aquilinum*).

Op de oude topografische kaart, uitgegeven in 1919, staan bovendien langs de randen een paar kleine bosjes aangegeven. Wat kreupelhout van de Zomereik (*Quercus robur*) is hiervan nog over. Plantensoorten als Dalkruid (*Majanthemum bifolium*) en Hengel (*Melampyrum pratense*) duiden nu nog de plaatsen aan waar vroeger eikebosjes waren. Deze planten kwamen tot ontwikkeling in het beschuttende mikroklimaat van het voormalige bos. Na het verdwijnen hiervan staan ze in een hun vreemde omgeving, de vrij zonnige en droge open vlakte, waar ze zich nog lang handhaven, een verschijnsel dat ook in de Drentse beekdalen werd waargenomen.

De Zweedse kornoeljes groeien zowel in de lichte schaduw van bomen en struikge-

was, als in de adelaarsvaren-vegetatie. In de laatste jaren staan zij bij voorkeur in de halfdode bulten van het Pijpestrootje (*Molinia coerulea*). Ze worden slechts weinig door het varenloof overschaduwd. Waar de hoeveelheid licht die de planten ontvangen groter is, zijn ze meer gedrongen en dragen ze kleinere bladeren. Ondanks ijverig speuren kon ik slechts één bloeiend exemplaar vinden.

Behalve de Zweedse kornoelje, Hengel en Dalkruid, werden tussen de Adelaarsvarens eveneens aangetroffen: Pijpestro en twee soorten bramen (*Rubus fruticosus* coll.). Meer in de schaduw van het kreupelhout stonden Lelietje van dalen (*Convallaria majalis*), Rankende helmbloem (*Corydalis claviculata*), Zachte witbol (*Holcus mollis*), Pluimstruisriet (*Calamagrostis canescens*), Reukgras (*Anthoxanthum odoratum*) en Ruige veldbies (*Luzula pilosa*), evenals Tormentil (*Potentilla erecta*), Bochtige smele (*Deschampsia flexuosa*) en de Blauwe knoop (*Succisa pratensis*), die overigens geen typische schaduwplanten zijn.

Hier en daar stonden enige Wilgeroosjes (*Epilobium angustifolium*). Deze soort groeit vaak op plaatsen waar door kaalkap, brand of afsterven van het houtgewas een tijdelijk stikstof-overschot aanwezig is in een overigens voedselarme bodem. Daar brandsporen of aanwijzingen van het houthakkersbedrijf niet werden gevonden, lijkt het er op dat het kreupelhout nog steeds verder degenereert. Kiemplanten van eik en berk werden echter eveneens gevonden.

In het reservaatje werden op de groeiplaats van de Zweedse kornoelje twee opnamen gemaakt, de eerste in het kreupelhout aan de zuidwestkant en de tweede in het laagste deel van het terrein, aan de zuidzijde van enkele hoge berken.

Jipsinghuizen.

Opname groeiplaatsen Zweedse kornoelje
(*Cornus suecica*) op 24-6-1955

Oppervlakte	1,6 × 6 m ²	11,5 × 4 m ²
Boomlaag:	50% 4 m	30% 10 m
<i>Quercus robur</i>	50%	5%
<i>Betula pubescens</i>	—	25%
<i>Sorbus aucuparia</i>	(—)	—
Struiklaag:	80% 1 m	30% 2 m
<i>Sorbus aucuparia</i>	5%	10%
<i>Pteridium</i>		
<i>aquilinum</i>	75% 1 m	25% 40 cm
Kruidlaag:	80%	50%
<i>Majanthemum</i>		
<i>bifolium</i>	4—5 fl.	+—2
<i>Molinia coerulea</i>	2—4°	2—3
<i>Cornus suecica</i>	1—3	2—3
<i>Deschampsia</i>		
<i>flexuosa</i>	1—3 fl.	—
<i>Melampyrum</i>		
<i>pratense</i>	+—2 fl.	+—2 fl.
<i>Calamagrostis</i>		
<i>canescens</i>	+—2	+—3
<i>Rubus frut. coll.</i>	+—2	1—2 kn. fl.
<i>Succisa pratensis</i>	+—1	—
<i>Quercus robur</i>	+—1 K.	—
<i>Betula pubescens</i>	+—1 K.	—
<i>Potentilla erecta</i>	r	—
<i>Luzula pilosa</i>	r fr.	—
<i>Epilobium</i>		
<i>angustifolium</i>	r	—

In de Zeijerstrubben komt de Zweedse kornoelje voor aan de noord- en noordwestranden van een oude bosgordel langs een es; bij Jipsinghuizen groeit de plant ten noorden van de resten van een vroegere bosgordel, die eveneens langs een es lag.

In de Zeijerstrubben grenst het bos, op de plaatsen waar de Zweedse kornoelje groeit, aan heide, die tot het type *Calluneto-Genistetum molinietosum* behoort; bij de groeiplaats te Jipsinghuizen komt geen

heidevegetatie voor, het hakhout grenst er aan een begroeiing van Pijpestro en Adelaarsvaren.

De grondwaterstand onder de groeiplaats van de Zweedse kornoelje in de Zeijerstrubben varieert van 70 tot 100 cm; de vegetatie van de groeiplaats bij Jipsinghuizen doet een hogere grondwaterstand vermoeden.

De Zeijerstrubben behoren tot het *Querceto-Betuletum* bij de groeiplaatsen van de Zweedse kornoelje; bij Jipsinghuizen behoort het tot het *Querceto-Betuletum molinietosum*. Ook dit duidt op een hogere grondwaterstand. De opname van het kreupelhout uit Jipsinghuizen kunnen we het beste vergelijken met de opnamen 326 en 290 van Ir E. Stapelveld uit de Zeijerstrubben. In de laatste twee bedekt de Zweedse kornoelje veel grotere oppervlakten, maar de Adelaarsvaren groeit er veel

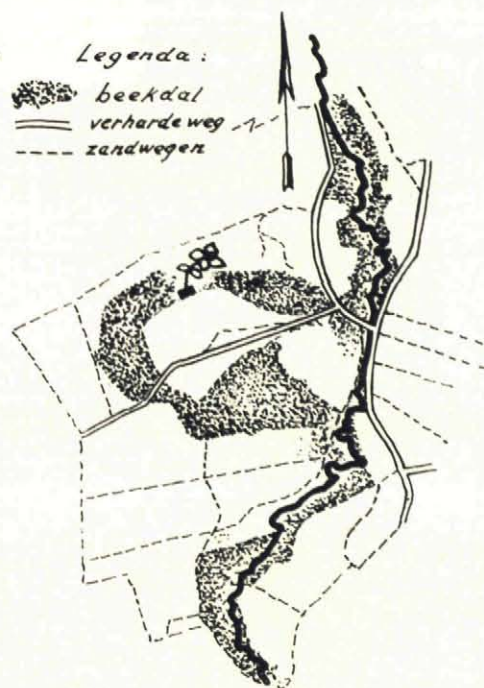

Fig. 1. Groeiplaats van de Zweedse kornoelje bij Jipsinghuizen.

minder. In het staatsreservaat groeit de Zweedse kornoelje dus waarschijnlijk op iets warmere bodem.

In de Zeijerstrubben komt de Zweedse kornoelje optimaal voor binnen een scherp begrensde zone, waar de plant nimmer blootgesteld is aan direct fel zonlicht; bij Jipsinghuizen vinden we daarentegen geen scherpe begrenzing van het gebied waarin de plant optimaal voorkomt. Dit komt door de Adelaarsvarens, die de felle zonnestralen temperen.

De Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland heeft in dit terrein twee permanente proefvlakken ingericht met de bedoeling om het groeiproces van de Zweedse kornoelje in de loop der jaren nauwkeurig te bestuderen. Op die manier krijgt men waardevolle gegevens in handen, die nodig zijn om deze merkwaardige soort voor ons land te behouden. De resultaten van dat onderzoek mogen daarom met belangstelling worden tegemoetgezien.

DE DAMBORDSLANG

Natrix tessellata

P. J. H. VAN BREE.

(Zoologisch Museum, Amsterdam)

In de collectie van het museum van het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen te Middelburg bevindt zich een slang, gevangen op 18 juli 1944 bij de zeedijk aan het Sloeveer (gemeente Nieuw en St. Joosland) door J. Krijger. Dit dier werd door wijlen C. Brakman uit dezelfde gemeente gedetermineerd als *Natrix tessellata* (Laurenti 1768) (oude naam *Tropidonotus tessellatus*).

Dank zij de medewerking van de heer en mevrouw van der Feen-van Benthem Jutting had ik de gelegenheid dit dier te onderzoeken, en ik kan nu de determinatie geheel bevestigen. Verdere bijzonderheden over de vangst van deze slang kwam ik te weten uit de correspondentie tussen mevrouw W. S. S. van der Feen-van Benthem Jutting en de heer Brakman. Aan een brief, gedateerd 27 juli 1944, ontleen ik het volgende:

„De vorige week kreeg ik de vereerende uitnodiging om eens naar de hofstede „het

Sloeveer” te komen kijken naar een zeldzame vondst op zoölogisch gebied, nl. een slang. Ik er heen. De boer had een paling in het gras kruipende gevonden, vlak achter de zeedijk (binnengaats), maar toen hij die wou grijpen, begon het beestje te blazen en zijn tong uit en in te brengen. Daar schrok hij wat van, en om het kort te maken, nam hij zijn klomp in de hand en begon die sissende kop een weinig te bewerken, wat hem de gelegenheid gaf het diertje de baas te worden en met een gehavende kop thuis te brengen. Levendige geelwitte vlekken en zwarte middenbaan op de buik deden hem beseffen, dat zijn vondst een slang was.”

Daarna schrijft de heer Brakman dat hij het dier krijgt en hoe het dier dan ontsnapt en de volgende dag zonnend in de tuin van zijn buurman wordt aangetroffen. Na opnieuw gevangen te zijn werd het dier, gezien de beschadigingen o.a. van de kop, gedood.